

Barentsregionen: Forsker tror ikke på gjenfødsel

 03/10/2024 | By **Andre Martinsen**

Barentsregionen er fremfor alt en politisk region, men er også geografisk og klimatisk homogen. Dette bildet fra kysten av Murmansk kunne like gjerne ha vært i Finnmark. Foto: Вячеслав Ребров / Wikimedia Commons

I et lengre intervju hos Geopolitika 30. september gikk forsker Lena Ingilæ Landsem inn på Barentsregionens tilblivelse og fall, samtidig som hun trakk inn rollen som historiefaget har i fredsarbeid.

Intervjuet med Landsem [kan leses her](#).

Geopolitika har også snakket med Geir Hønneland, forsker ved Fridtjof Nansens Institutt (FNI). I likhet med Landsem forsker Hønneland ikke på Barentsregionen som sådan, men på den norsk-russiske fiskeriforvaltningen i Barentshavet.

Historikken er kjent for de fleste: I 2022 gikk Russland til angrepskrig mot nabolandet Ukraina. Russland ble derfor suspendert fra Barentsrådet, og avsluttet sitt medlemskap påfølgende år. Med Russlands exit forsvant samtidig to tredjedeler av Barentsregionens areal og befolkning. Hva er da igjen av Barentsregionen?

I en artikkelserie støttet av Fritt Ord har Geopolitika spurt aktører i det høye nord om deres tanker og prognoser rundt Barentsregionens fall, dens forutsetninger for å

kunne gjenoppstå og hvorvidt det at Barentsregionen rent politisk er redusert til Nordkalotten vil fremtvinge en redefinering av regionens navn og identitet.

På spørsmål fra Geopolitika om hvorvidt Barentsregionen nå er død og begravet velger Hønneland å vri på problemstillingen. Har Barentsregionen i det hele tatt eksistert, hvis vi ser bort fra hos en engere krets av politikere og akademikere?

– Da Barentsregionen ble etablert, var det store mål om å gjøre denne geografiske enheten til en «naturlig» regionsdannelse, en *identitetsregion*, hvor innbyggerne skulle føle transnasjonal tilhørighet i tillegg til tilhørighet nasjonalt og lokalt.

– Jeg kalte dette i sin tid ideen om *barentsborgeren*. Mitt inntrykk er at denne ideen aldri hadde noe solid feste på russisk side; folk flest hadde ikke hørt om Barentsregionen. En annen sak er at regionsdannelsen fikk stor betydning for et ikke ubetydelig antall yngre russere med språkkunnskaper og utferdstrang; det jeg kaller *barentsgenerasjonen*.

Les også: [Russland tester ut supersoniske missiler under Okean-øvelse: Kort rekkevidde for radarer i Vardø](#)

Det sier Hønneland til Geopolitika. Som mangeårig foreleser i nordområdepolitikk ved daværende Universitetet i Tromsø (UiT) gjennomførte Hønneland en uformell studie av hvordan flere generasjoner studenter har oppfattet Barentsregionen og seg selv som del av Barentsregionen. Hønneland kan langt på vei tolkes dit at det fremfor alt var på norsk side av grensen at Barentsregionen ble inkorporert i folks identitet.

– I Norge er det mitt inntrykk at det var en viss tilhørighet til Barentsregionen som identitetsmarkør utover 1990-tallet, men at dette gradvis svant hen. Jeg har ikke noe bredt empirisk grunnlag for dette, men jeg underviste i mange år i nordområdepolitikk ved UiT, og da spurte jeg alltid studentene hva de visste om Barentssamarbeidet og om de følte seg som barentsborgere. Fra midten av 2000-tallet og de neste ti-femten årene var det en markant nedgang i andelen som kjente til Barentsregionen og ga uttrykk for at de følte noen tilhørighet til den, forteller Hønneland.

FNI-forskeren poengterer dessuten at de tre nordligste fylkene Nordland, Troms og Finnmark slett ikke stod last og brast bak Barentsregionen: konseptet var tilsynelatende ikke stort nok til alle tre, så Nordland og Troms fant seg snart sine egne nisjer gjennom henholdsvis nordområdene og Arktis.

– Barentsregionen, som formelt dekker hele Nord-Norge, ble relativt raskt en finnmarksgreie, mens Troms og Nordland fant andre tilhørigheter som nordnorske regioner. Jeg pleier å si at norsk nordområdepolitikk består av avleiringer fra de siste tre tiårs «nordområdebølger»: den store Barentsbegeistring på 1990-tallet, den store nordområdeuforien fra midten av 2000-tallet og «arktisbølgen» fra de siste ti-femten årene.

– Man kan også se det i regional identitet: Kirkenes forble den norske Barentshovedstaden; Bodø ble nordområdehovedstaden med Nordområdesenteret som hub, mens Tromsø har omfavnet Arktis for alt det er verdt, sier Hønneland, og trekker frem UiTs navneendring til UiT Norges arktiske universitet i 2013.

Etter Russlands uttreden i 2023 har Barentsrådet, Barentssamarbeidet og Barentsregionen beholdt sitt navn. Men Hønneland påpeker at motivasjonen for Barentsregionen var et tett politisk og sivilt samarbeid med Russland. Barentsregionen ble ikke opprettet for at Nord-Norge, Nord-Sverige og Nord-Finland skulle samarbeide med hverandre, men for å integrere Nordkalotten og Nordvest-Russland.

– *Barentsregionen var politisk skapt. Men opprettelsen skjedde på grunnlag av at Nord-Norge, Nord-Sverige, Nord-Finland og Nordvest-Russland har geografiske og klimatiske likheter. Dessuten har vi nå hatt åpne grenser i nord i tretti år, så ideen om en region har fått virke på egen hånd, utover politikernes kontroll. Vil Barentsregionen bestå som region eller idé, selv om Russland formelt har forlatt den?*

– Jeg vil si at det avhenger av politisk vilje, både vilje hos nasjonale myndigheter til å fronte nettopp *Barents* som konsept i nordområdepolitikken, og vilje hos (gamle) Troms og Nordland til å omfavne nettopp dette begrepet. Jeg har liten tiltro til begge. Barentsregionen som idé er så tett koblet til en type samarbeid med Russland som er utenkelig i overskuelig framtid. Det lyder rett og slett ikke særlig framtidsrettet, men mer som en skygge fra fortiden. At samarbeidet kan rettes mer inn mot rent nordkalottsamarbeid med Sverige og Finland, og eventuelt andre nordlige stater, er en annen ting.

Les også: [Russisk politiker vil ha terroristfengsel på Svalbard](#)

Avslutningsvis spør vi Hønneland, som i en årrekke har forsket på fiskeriforvaltningen i Barentshavet, hvorvidt Barentsregionen tilførte fellesforvaltningen av naturressurser noen former for kvaliteter, kompetanser eller dimensjoner som det rent bilaterale norsk-russiske samarbeidet ikke hadde og som sistnevnte nå mister.

– Det bilaterale fiskeriforvaltningssamarbeidet mellom Norge og Russland går tilbake til midten av 1970-tallet og samarbeidet mellom havforskerne helt tilbake til slutten av 1950-tallet. Disse samarbeidsarenaene er altså mye eldre enn det multilaterale samarbeidet i Barentsregionen og for så vidt også annet bilateralt samarbeid. Dette er i tillegg samarbeidsarenaer som har fungert svært godt, både ressursmessig og politisk, og som har dype forgreninger innenfor ulike deler av fiskeriforvaltningen i begge land – det er rett og slett mye samarbeid som foregår innenfor fiskeriforvaltningens tre arenaer: forskning, regulering og kontroll.

– Da Barentssamarbeidet ble etablert, ble da også fiskeriforvaltning eksplisitt holdt utenfor ettersom det allerede fantes andre arenaer for det. Aktørene er i hovedsak

andre enn i Barentssamarbeidet, med tyngdepunkt på norsk side i Nærings- og fiskeridepartementet, Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet og Kystvakten. Jeg kan ikke se at Barentssamarbeidet har hatt noen betydning for fiskeriforvaltningen.

– Det kan også legges til at de øvrige aktørene i Barentssamarbeidet – Sverige, Finland og observatørstatene i Barentsregionen – ikke har noen rolle i fiskeriforvaltningen. I henhold til internasjonal havrett har kyststatene Norge og Russland suverene rettigheter til ressursene i sine økonomiske soner.

Geopolitika har forsøkt å få et intervju med Det nordlige (arktiske) føderale universitet (NARFU) i Arkhangelsk oblast i Russland, særlig for å få vite mer om vanlige russeres forhold til Barentsregionen. Vi har ikke mottatt svar idet denne saken publiseres, men vil utvide saken dersom vi i etterkant hører noe fra NARFU.

